

## *Toimintasekvenssit, merkityksenannot ja asemoitumiset pariterapiakeskustelussa*

Jarl Wahlström,

PsT, professori emeritus,  
kouluttajapsykoterapeutti

[jarl.wahlstrom@jyu.fi](mailto:jarl.wahlstrom@jyu.fi)

### **Tiivistelmä**

Diskursiivisesti orientoituneet psykoterapian tutkimusmenetelmät, kuten keskustelunanalyysi, diskurssianalyysi ja narratiivinen analyysi, pyrkivät valottamaan ja tekemään ymmärrettäväksi, miten terapiakeskustelut mahdollistavat asiakkaiden uusien, toimijuutta lisäävien merkitystenantojen ja asemoitumisien kehkeytymistä. Tällaiset, video- tai äänitallennettujen terapiaistuntojen lähilukemiseen perustuvat tutkimukset voivat auttaa terapiatyön ammattilaisia omien työkäytäntöjensä tarkastelemisessa ja kehittämisessä. Terapiakeskustelujen diskursiivista tutkimusta on tuotettu varsin runsaasti yksilöpsykoterapiasta, mutta vähemmän perhe- ja pariterapiasta. Tämän artikkelin tarkoituksena on antaa näyte siitä, miltä diskursiivisten menetelmien soveltaminen pariterapiakeskusteluun voi näyttää ja tehdä joitakin havaintoja pariterapian erityispiirteistä suhteutettuna yksilöterapian todettuihin toimintasekvensseihin.

**Asiasanat:** pariterapia, diskurssianalyysi, keskustelunanalyysi, narratiivinen analyysi

## Johdanto

Psykoteraapia on kielivälitteistä vuorovaikutusta, siis keskustelua, yhden tai useamman ammattilaisen ja yhden tai useamman asiakkaan asemassa olevan henkilön välillä. Tavoitteena on mahdollistaa asiakkaan tai asiakkaiden toiminnan ongelmalliseksi koetun tilanteen muuttaminen paremmaksi. Onnistuessaan terapeutin keskustelu tarjoaa asiakkaalle aineksia itseä, toisia, elämäkokemuksia ja vuorovaikutussuhteita koskevien omien merkitysantojensa tarkasteluun ja muuttamiseen. Henkilökohtaiset merkitykset eivät ole ainoastaan tiedollisia rakenteita, vaan todentuvat yhtä lailla myös tunteina ja kehollisina tuntemuksina.

Miten tämä kielivälitteinen vuorovaikutusprosessi toteutuu? Tähän kysymykseen pyrkivät vastaamaan psykoterapiatutkimuksen niin sanotut diskursiiviset aineistolähtöiset lähestymistavat. Näitä ovat narratiivinen analyysi, diskurssianalyysi ja keskusteluanalyysi. Ne pyrkivät eri käsittein kuvaamaan sitä, miten asiakas terapiakeskustelussa siirtyy ongelmallisten kokemustensa rajoittamasta toimijuuspositiosta kohti suurempaa toimintavapautta. Yksilöpsykoterapiaa koskien on tuotettu varsin runsaasti diskursiivisesti orientoitunutta tutkimuskirjallisuutta, mutta perhe- ja pariterapiaa koskien vähemmän.

Tämän artikkelin tavoitteena on lyhyesti kuvata noita kolmea lähestymistapaa ja antaa pieni näyte niiden soveltamisesta lyhyeen pariterapia-aineistoon. Artikkelin tarkoituksena ei ole vastata mihinkään erityiseen aineistoa tai terapiatapausta koskevaan tutkimuskysymykseen eikä arvioida sen tuloksellisuutta, vaan esimerkin kautta kuvata miltä diskursiivisten lähestymistapojen informoima aineiston lukutapa voi näyttää. Pyrin yhtäältä sanomaan jotakin edellä mainitun kolmen lähestymistavan suhtautumisesta toisiinsa ja toisaalta jotakin pariterapiakeskustelun erityisyydestä suhteessa yksilöpsykoterapiaan.

### **Keskusteluanalyysi: vuorovaikutuksen säännönmukaisuuksien erittelyä**

Keskusteluanalyysi tutkii keskustelunkäytäntöjä niin arkisissa kuin institutionaalisissa vuorovaikutustilanteissa, kuten esimerkiksi psykoterapia (Jokinen, Suoninen & Wahlström 2000). Kysytään, miten tietty institutionaalisuus puhutaan olemassa olevaksi. Se tapahtuu niiden käytäntöjen kautta, jotka muodostavat juuri sille instituutiolle tyypillisen vuorovaikutusjärjestyksen. Vuorovaikutusjärjestyksen muotoutuminen, siis se miten keskustelijoiden puheenvuorot vaihtuvat ja miten kielellinen muotoilu liittyy vuoronottoon ja moniin muihin vuorovaikutuksellisiin asioihin, mahdollistaa keskinäisen ymmärrettävyyden siitä mitä tässä ollaan tekemässä.

Keskustelussa puhujat yleisesti orientoituvat edeltävään puheeseen, joka luo odotuksia sille, millainen seuraava puheenvuoro voi olla. Kysymystä odotetaan seuraavan vastaus,

moitetta puolustautuminen, huomionosoitusta kiittäminen ja niin edelleen. Näin edellä oleva puhe luo kontekstia seuraavalle puhujalle, joka esittäessään seuraavan puheenvuoron osoittaa edeltävää puheenvuoroa koskeva ymmärryksensä. Siten seuraava puheenvuoro tuottaa edeltävän puheenvuoron tietynlaisena.

Psykoterapiainstituution keskustelunanalyttinen tutkimus (Peräkylä, Antaki, Vehviläinen & Leudar 2008) on näyttänyt yksityiskohtaisesti, puheenvuorosta toiseen, miten terapia-prosessi rakentuu erityisinä toimintasekvensseinä. Peräkylän (2019) mukaan keskustelun-analyysin tehtävänä psykoterapiatutkimuksessa on ensinnäkin tunnistaa noita psykoterapiavuorovaikutuksen toistuvia sekvenssejä ja toiseksi näyttää miten kokemuksen muutos – psykoterapian ydintehtävä – toteutuu näiden toimintasekvenssien kautta. Tyypillisesti psykoterapian vuorovaikutusjärjestys rakentuu kolmen vuoron sekvenssinä: terapeutin kysymys tai muu puhumaan houkutteleva ilmaisu, asiakkaan hänen kokemustaan tai toimintaansa kuvaavana niin sanottuna selontekona muotoutuva vastaus ja terapeutin tätä kuvausta tavalla tai toisella vastaanottava puheenvuoro.

Muutoksen kannalta olennaisiksi on tunnistettu näiden terapeuttien asiakkaan selontekoja vastaanottavien puheenvuorojen eri muodot (Peräkylä, Antaki, Vehviläinen & Leudar 2008). Niin sanotuissa formulaatioissa, asiakkaan puheen uudelleenmuotoilussa tai sen yhteenvedossa, terapeutti kertoo omin sanoin, miten hän on asiakkaan puheen ymmärtänyt ja näin osoittaa aktiivista kuuntelua, määrittelee keskustelun aiheen ja vahvistaa asiakkaan ilmaisun tunnesisällön. Laajennoksissa terapeutti laajentaa tai täydentää edeltänyttä asiakkaan vuoroa, näin osoittaen ymmärtämistä ja eläytymistä asiakkaan kokemukseen, samalla mahdollistaen kuvauksen muokkaamisen. Tulkinnoissa terapeutti tuo esille oman näkemyksensä sen asian suhteen, jonka asiakas on tuonut esille omassa vuorossaan ja tekee näin näkyväksi päättelyään ja voi suunnata asiakkaan ajattelua ja kokemusta jollakin uudella tavalla. Konfrontaatioissa terapeutti nostaa tärkeitä ja ristiriitaisia asioita puheeksi ja voi kyseenalaistaa aiemmin puhuttua.

### **Diskurssianalyysi: kielellisten käytäntöjen ja niissä rakentuvien merkitysten ja positoiden tulkintaa**

Diskurssianalyysi on väljä teoreettinen viitekehys, joka tutkii kielen käyttöä tekemisenä (Jokinen, Suoninen & Wahlström 2000). Kysytään miten ihmiset rakentavat kommunikoidessaan toistensa kanssa tulkintoja todellisuudesta ja erilaisia identiteettejä itselleen ja toisilleen, miten he oikeuttavat tai kyseenalaistavat erilaisia asiantiloja ja tekoja ja miten he luovat tai sulkevat edellytyksiä tiettyjen asioiden toteutumiselle. Tulkinnoissa etsitään niitä kulttuurisia tulkintaresurseja ja käytäntöjä, joita ihmiset käyttävät tehdessään itseään ymmärrettäväksi. Kuvataan sitä, millaista jaettua ymmärrystä ihmiset rakentavat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Diskurssianalyysi on siis kiinnostunut sekä rakentuvista merkityksistä että niiden kielellisen tuottamisen tavoista.

Diskurssianalyysissä tarkastellaan psykoterapiaa sosiaalisena instituutiona, joka toteutuu osallistujien omaksumien diskursiivisten käytäntöjen kautta. Voidaan esimerkiksi kysyä miten ensimmäiseen istuntoon tulevat asiakkaat esittävät itsensä keskusteluhoidon tarpeessa olevina henkilöinä ja miten terapeutit vastaavat tähän. Wahlström (2018) näytti miten terapeutit ja asiakkaat käyttivät ensimmäistä istuntoa ensisijaisesti keskinäisen yhteistyösuhteen luomiseen ja asiakkaan esille tulleiden ongelmien taustoittamiseen. Näissä tarkoituksissa käytettiin ensisijaisesti yhteisesti jaettua niin sanottua arkista diskurssia. Ongelmia ei juurikaan diagnosoitu ja terapeutin asettamista asiantuntija-positioon vältettiin. Medikaalista diskurssia käytettiin pääasiassa ongelmien nimeämiseen, mutta ei niiden tutkimiseen tai selittämiseen. Kielellinen vuorovaikutus näytti rakentavan istuntoja sosiaalisena instituutiona, jonka toiminnan kohteena oli asiakkaiden koettu toimijuuden tunnon menetys ja tarkoituksena tämän subjektiivisen tunnon ja sen taustojen tutkiminen hierarkkisesti matalassa mutta roolijaon suhteen kuitenkin selvästi epäsymmetrisessä vuorovaikutussuhteessa.

Diskurssianalyysi on myös kiinnostunut siitä, mitkä asemat eli positiot ovat keskustelussa saatavilla puhujien omissa ja muiden puhetavoissa ja niiden herättämässä mielikuvissa (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993). Psykoterapiakeskustelussa asiakas useimmiten muotoilee kuvauksensa ongelmallisesta kokemuksestaan niin, että syntyy kuva sen esiintymisestä hänelle jollakin tavalla vieraana, ulkopuolisena tai jopa pakottavana voimana (Toivonen, Wahlström & Kurri 2020). On asioita mitä hän tekee, vaikka ei haluaisi, tai ei tee, vaikka haluaisi. Asiakas saattaa ilmaista tuntevansa osan itsestään itselleen vieraaksi tai itsensä kykenemättömäksi asettaa tavoitteita elämälleen tai saavuttaa toiveitaan ja tavoitteitaan (Wahlström & Seilonen 2016). Yksilöpsykoterapian tavoitteeksi tulee silloin aktiivisten positiodien löytäminen ja sitä kautta aktiivisen identiteetin luominen.

### **Narratiivinen analyysi: tarinamuotoiset jäsennykset**

Terapiakeskusteluissa asiakkaiden kuvaukset kokemuksistaan saavat usein muotonsa pienoistarinoina eli narratiiveina. Tarinamuoto antaa kokemuksille juonen. Juoni tuottaa elämän tapahtumat toisiinsa yhteyksissä olevina (Hänninen 2004). Tapahtumat ja kokemukset jäsenyivät aiheutettuina ja sitä kautta ymmärrettävinä. Tämä jäsennyys ulottuu ajallisesti sekä menneeseen että tulevaan. Menneet tapahtumat nähdään merkityksellisesti toisiinsa kytkeytyneinä. Tämän hetken ja tulevat kokemukset valikoituvat jäsennykseen niin, että ne ovat sovitettavissa tarinan kehittyvään juoneen.

Juonellistettu tarina antaa kokemuksille ja tapahtumille myös draamallisen ulottuvuuden ja sijoittaa ne moraaliseen järjestykseen. Draama toteutuu eri tilanteissa eli situaatioissa (Hänninen 2004). Ne muodostuvat aineellisista ja sosiaalisista olosuhteista, jotka rakentavat

ehtoja elämän toteutumiselle. Narratiivi henkilön sisäisenä tarinana rakentaa tulkintamallia, joka jäsentää henkilön suhtautumista näihin tilanteisiin. Henkilö myös muokkaa elämäntilanteitaan aktiivisena toimijana, toteuttaen näin narratiivisia projekteja elämäänsä.

Psykoterapia nähdään narratiivien tuottamisena, vastaanottamisena ja muokkaamisena (Wahlström 2006). Tuotetussa kertomuksessa asiakas on sekä kertoja että päähenkilö. Asiakkaan ongelmakuvauksissa on samanaikaisesti kaksi puolta – ekspressiivinen, eli ne ovat ilmauksia asiakkaan autenttisista kokemuksista ja deskriptiivinen, eli ne ovat terapiatilanteeseen sovitettuja kuvauksia hänen kokemuksistaan, sellaisina kuin hän on ne havainnut ja tulkinnut. Olennaista on, että ongelmakertomuksessaan asiakas on läsnä sekä selonteon kohteena että tilanteessa selontekoa tuottavana puhujana, josta seuraa niin sanotun havainnoitsijaposition (Leiman 2012) rakentuminen sekä omiin kokemuksiin että niitä koskeviin tulkintoihin nähden.

Ammatillisen auttamistyön narratiivisen analyysin eräänä lähtökohtana on, että joissakin elämäntilanteissa voi rakentua tilanteen ja sitä jäsentävän tarinan välille yhteensopimattomuus (Jokinen, Suoninen & Wahlström 2000). Usein katsotaan tämän toimijuuden ongelman liittyvän joko elämäntilanteen jäsentämiseen liian kapeaan, niin sanotun ongelmamäärittelyn kyllästyvän tarinan kautta tai sisäisen tarinan pirstoutumiseen tai romahtamiseen (Holma 1999).

### **Psykoterapeuttiset projektit**

Peräkylä (2019) on ottamalla käyttöön psykoterapeuttisen projektin käsitteen laajentanut keskusteluanalyysin näkökulmaa psykoterapiaprosessin tutkimiseen yli toisiaan seuraavien puheenvuorojen toimintasekvenssien tarkastelun. Psykoterapeuttisella projektilla hän tarkoittaa terapiakeskustelussa tapahtuvaa asiakkaan kokemuksen muutosta toteuttavaa puhetoimintaa. Keskustelun kulussa, vuorosta toiseen, tapahtuu puhujien toimesta muutoksia kolmella alueella – viittauskohteissa (referenteissä), tunteissa ja suhteissa. Keskustelun aiheina (siis referentteinä) ovat yleensä asiakkaan kokemukset. Se, mistä kokemuksista puhutaan, vaihtelee kuitenkin ja niistä puhutaan liittäen niihin eri tunteita ja sijoittaen ne eri suhdekonteksteihin.

Vaikka Peräkylä ei niin sano, näyttää minusta siltä, että psykoterapeuttisen projektin käsite avaa keskusteluanalyysin näkökulman kohti diskurssianalyysin merkitysten ja positioiden tuottamisen ja narratiivisen analyysin tarinallisuuden näkökulmia. Tämän artikkelin kannalta on mielenkiintoista myös se, miten psykoterapeuttiset projektit ilmenevät pariterapiassa. Pariterapian (ja myös perheterapian) monikeskisessä vuoropuhelussa osallistujat ovat läsnä ei vain aktiivisina puhujina, vaan myös toisten osallistujien käymien keskustelujen kuulijoina. Tämän huomioi jo aikoinaan niin sanotun Milanon työryhmän

jäsenet kehittäessään sirkulaarisen eli kehämäisen haastattelun menetelmää (Selvini-Palazzoli, Boscolo, Cecchin & Prata 1980). Terapeutin (tai terapeuttien) ja yhden asiakasosallistujan välisen dialogin kohteeksi ei tule vain tämän asiakkaan kokemuksen ja siihen kohdistuvien merkityksenantojen tutkiminen ja muuttaminen, vaan myös kuuntelijan asemassa olevan asiakkaan tulkintoihin ja tarinamuotoisiin jäsennyksiin vaikuttaminen.

## Tapausaineisto, osallistujat ja lukutapa

Artikkelin esimerkkiaineistona on yksi pitkäkö ote yhden pariterapian yhdestä istunnosta. Osallistujat ovat antaneet tietoisin ja kirjallisen luvan terapian videonauhoitteiden ja niistä tehtyjen litteraatioiden käyttämiseen tutkimusaineistona. Asiakkaina oli keski-ikäinen pariskunta, joka vaimon aloitteesta hakeutui pariterapiaan useita vuosia koettujen kommunikaatio-ongelmien takia. Ongelmat kuvattiin keskinäisen syytelyn keinoin. Tiivistetysti kuvattuna vaimo syytti miestä siitä, että hänellä on ristiriitatilanteissa tapana ”syöksyä muualle tai panna korvat kiinni”. Mies puolestaan syytti vaimoa siitä, ettei hänen persoonansa ja käyttäytymisensä ”sellaisissa tilanteissa oo sellaista, että se hyväksyttäisi”. Terapeutteina olivat vanhempi miespuolinen ja nuorempi naispuolinen työntekijä.

Esimerkkiaineisto tulee terapian kuudennesta istunnosta. Se on seuraavassa jaettu kuudeksi aineisto-otteeksi, jotka kaikki ovat suoraan edellisistä jatkuvia. Jokaisen otteen jäljessä on yhteenvedonomainen kuvaus keskustelun kulusta otteessa. Tässä kohdin analyysi on hyvin lähellä alkuperäisaineistoa ja lähinnä kuvailevaa. Se kommentoi kuitenkin vuorovaikutuksen jäsentymistä ja näyttää mihin olen lukutavassa kiinnittänyt huomiota. Aineiston tulkinnan mahdollisuuksia keskustelun-, diskurssi- ja narratiivisen analyysin käsitteellisten jäsennysten pohjalta esitän keskustelun kulkua kuvaavan jakson jälkeisessä pohdintajaksossa.

## Keskustelu

Istunnon alussa vaimo on hieman ristiriitaisesti sanonut, että käynneistä on ollut ”hirveesti hyötyä”, kun hän ei koe tarvitsevansa kotona keskustella miehen käyttäytymisestä ja ”vaatia kaikenlaista”, mutta sitten toisaalta hän on kertonut, että hän oli edellisen istunnon jälkeen ”aivan hirveän ahdistunut”. Hän sanoi sen liittyneen siihen, että ”jotenki määh koin et minäkö se nyt olenkin tämän kaiken aiheuttanut”. Seuraavana päivänä hän oli kuitenkin tullut siihen tulokseen, että näin ei voi olla.

Myöhemmin istunnossa miesterapeutti palaa tähän teemaan: ”sä kerroit, että viime kerran jälkeen tunsit itsesi erityisen ahdistuneeksi”. Kun vaimo kertoo syyllisyyden tunteestaan,

terapeutti kysyy ”liititkö sen sitten mielessäs johonkin sen syyllisyyden”. Vaimon vastauksesta tähän kysymykseen alkaa esimerkkiaineisto.

Ote 1: *Hirveä ämmä ja se toinen*

Vaimo joo liitin, siis tähän liitin, että mä oon nyt syyllinen tähän et mä oon semmone hirveä ämmä

Terapeutti 1 mut tämä tarkoittaa siis mitä

Vaimo siis tähän ongelmaan tähän parisuhteen tulehtumiseen, mut sit mä tulin kuitenkin siihen tulokseen, että tuota eihän se voi ihan näin olla, et kyllähän kun jos on toinen ni kyllä nyt toinenkin on vastuussa siitä, enhän mä väkisin oo pitäny en missään vaiheessa niinku tiiät

Terapeutti 1 sä sanot niinku sen kin niin mikä sun ymmärrys tällä hetkellä on siitä, mikä on se kin ja kin

Vaimo mikä kin

Terapeutti 1 toinen ja toinen, sä sanoit että toinenkin

Vaimo toinenkin siis hänkin

Terapeutti 1 niin niin, mut et mikä on se mikä sun ymmärrys on tällä hetkellä siitä, et mikä on se [miehen], mikä on se sun puoli, silloin sulle tulee semmonen olo et onko kaikki mun

Vaimo no [miehen] osuus on juuri se, että hän on passiivinen, hän ei ota kantaa ei ole halunnut ottaa kantaa eikä ei ole halunnut keskustella osallistua keskusteluun tästä

Terapeutti 1 ja sit se sun puoli on

Vaimo no se, että mä oon pirunmoinen ämmä

Terapeutti 1 aha

Vaimo pahasuinen akka,

Terapeutti 1 mites tota mitä sä siitä ajattelet

Vaimo et emmää pohjim-, siis mä voin olla sillä tavalla niinku semmonen teräväkielinen ku mä suutun, muutenha mä en oo mitään ku oon kankeekielineen, mutta tota mut emmää sillee paha ole

Tässä kohdin keskustelua toimintasekvenssit rakentuvat vaimon selontekojen ja miespuolisen terapeutin tarkentavien jatkokysymysten vuorotteluna. Vaimon toisessa vuorossa on kahdenkeskisen sananvaihdon pienenä poikkeuksena monikeskisen keskustelun tyypillisesti mahdollistama vastaanottajan vaihto, kun hän osoittaa miehelle tokaisunsa ”enhän mä väkisin oo pitäny en missään vaiheessa niinku tiiät”.



Terapeutin ensimmäinen kysymys on kehoitus tarkentaa vaimon määrittely itsestään "hirveänä ämmänä". Sellaisena kuin vaimo sen sanoo, jää avoimeksi onko tämä hänen itselleen omaksuma ymmärrys itsestään, vaiko ikään kuin lainaus jonkun toisen (miehen?) määritelmästä hänestä. Jos, kuten hän vastausvuorossaan tuo esille, tämä olisi 'totta' voisi häntä pitää syyllisenä "tähän parisuhteen tulehtumiseen". Hän käy kuitenkin kuvauksessaan neuvottelua puolisoitten asemoitumisista - "kyllä nyt toinenkin on vastuussa".

Toisessa kysymyksessään terapeutti ottaa hieman vaikeaselkoisella muotoilulla - "mikä on se kin ja kin" - kiinni mahdollisuudesta tutkia vaimon yksipuolista itsesyytöstä ja tuottaa sille vaihtoehtoja. Sekä alkuperäisessä että tarkennetussa kysymyksessään terapeutti käyttää muotoilua "mikä on sun ymmärrys tällä hetkellä". Tämä muotoilu korostaa sitä, että kyseessä on vaimon subjektiivinen tulkinta ja että tämä tulkinta voi muuttua. Vastauksessaan vaimo toistaa useasti aikaisemmin esille tuomansa valituksen miehen käyttäytymisestä - "hän on passiivinen, hän ei ota kantaa" - ja samalla tulkintansa sen tarkoituksellisuudesta - "ei ole halunnut ottaa kantaa ... keskustella". Oman osuutensa sanallistaessaan hän palaa määritelmiin "pirunmoinen ämmä, pahasuinen akka".

Kolmannessa kysymyksessään terapeutti kutsuu vaimoa tekemään lisää selkoa tästä itsemäärittelystä - "mitä sä siitä ajattelet". Vastauksessaan vaimo tuottaa lievennetyn version omasta puhetavastaan, hän voi olla "teräväkielinen", mutta vain silloin kun hän suuttuu, muuten hän on "kankeekielinen". Hän korostaa sitä, ettei hän ole "paha".

## Ote 2: Haavoittuva puoli

Terapeutti 1 miten sä näät itses ihmisenä, et jos sä niinku ajattelet näin, että sä toimit niin että ulospäin sä näytät tämmöstä pahansisuisuutta, vai mitä sanaa siitä käyttäiskään, niin tota mitä sä ajattelet, mitä on se itsessä mitä sä et näytä ulospäin nii helposti

(13)<sup>1</sup>

Vaimo niin kai se on semmonen joku haavoittuvuus, pehmeys, semmonen mikä nyt ihmisessä on

Terapeutti 1 mitäs sä ajattelet mitä sulle tapahtuis jos sä näyttäisit sitä

Vaimo kotona vai yleensä

(3)

Terapeutti 1 miten sä nyt haluat sen ajatella sen mun kysymykseni,

Vaimo niin, eiku siis kyllähän mää oon ihan tavallinen, en mää sillon mitään erikoista roolia piä, ei se oo mahdollista siellä pitää, et määhän oon semmonen joustava siis siellä mä oon varmaan liian kiltti, mutta että tota, et mun päälle voi niinku, tai niinku mulle voi

---

<sup>1</sup> Suluissa oleva numero tarkoittaa taukoa sekunteina.



tuu mitä vaan ja millon vaan ja kuka vaan ja, mutta että kyllä mä nyt pyrin sanomaan eikä emmää koe siellä semmosta ongelmaa, mutta sitte kotona ni mä en voi olla mitenkään haavoittuva koska minä en saa häneltä mitään tukea, siitä ei oo puhuttu vielä, minä en ole saanut mitään tukea, hän on niin itseään ja omia ongelmiaan täynnä

Terapeutti 1 se sitten, kun sä koet, että sä oot haavoittuva ja tarvitseva niin et saa sitä tukea mitä sä haluaisit, sekö tekee sinusta pahansisuisen akan, vai näytätkö sä koskaan niinkun toisella tavalla sitä pettymystä, tai mitä tapahtuisi jos sä näyttäisit

(3)

Vaimo mää puhunkin siitä,

Terapeutti 1 niin,

Vaimo mää puhun siitä asiasta ihan ilman sarvia ja hampaita,

Terapeutti 1 miltäs se näytä vähän sitä puhetta,

(6)

Vaimo ei mulla nyt oo semmosta tilaisuutta mutta tuota mä en varmaa itse asiassa ole edes kovin haavoittuva, mä oon selvinny siitä hirveestä siitä hirveestä nuoruudesta, niin ei mikää ole enää sellasta

Terapeutti 1 mut sä kuitenkin tässä vähän liikutut kuitenkin nyt kun sä puhut siitä,

Vaimo niin, no se on se asia mistä mä voisin tulla keskustelemaan sillä tavalla ilman häntä, mut emmää häneen luota, enkä halua siitä tästä asiasta puhua tässä enkä missään muuallakaan

(3)

Keskustelu jatkuu kahdenkeskisenä terapeutin ja vaimon välillä. Formaatti on edelleen kysymys-vastausrakenteinen. Terapeutin seuraava kysymys tähtää sellaisen itsemäärittelyn puolen esille tuloon, jota vaimo ei omaehtoisesti ole tuonut esille - "mitä on se itsessä mitä sä et näytä ulospäin nii helposti". Huomattavan pitkän 13 sekunnin tauon jälkeen vaimo muotoilee vastauksensa sanomalla "semmonen joku haavoittuvuus, pehmeys" ja lisää siihen jonkinlaisena perusteluna "semmonen mikä nyt ihmisessä on".

Terapeutti jatkaa tutkimista hypoteettisella kysymyksellä - "mitä sulle tapahtuis jos sä näyttäisit sitä". Rakentaessaan vastausta vaimo tekee eron kahden toimintaympäristön, työn ja kodin välillä. Töissä hän on "joustava", jopa "liian kiltti", mutta kotona hän ei "voi olla mitenkään haavoittuva" koska hän ei saa mieheltä "mitään tukea". Tämä näin, koska mies "on niin itseään ja omia ongelmiaan täynnä".

Terapeutti kysyy, onko tämä se kokemus, joka "tekee sinusta pahansisuisen akan", vai näyttääkö hän koskaan "toisella tavalla sitä pettymystä". Tähän vaimo vastaa, että hän puhuu asiasta "ihan ilman sarvia ja hampaita". Terapeutti pyrkii saamaan kuvaa siitä, mitä tämä voisi tarkoittaa, haastamalla vaimoa antamaan näytteen siitä puhetavasta. Melko

pitkän, kuuden sekunnin, tauon jälkeen vaimo toteaa, että se ei nyt ole mahdollista. Hän ainakin osin vetää takaisin kuvauksensa itsestään haavoittuvana, perusteluna se, että hän on "selvinny ... siitä hirveestä nuoruudesta". Terapeutin todetessa vaimon liikutuksen asiasta puhuessaan, ikään kuin merkkinä haavoittuvuudesta ja tuen toiveesta, vaimo sanoo voivansa ajatella asiasta puhumisen vastaanotolla, mutta ei miehen läsnä ollessa. Luottamusta mieheen hänellä ei ole. Terapeutti osoittaa seuraavan kysymyksensä miehelle.

Ote 3: *Tietääkö ja ymmärtääkö?*

Terapeutti 1 onks se niin että toi mitä sä ajattelet siitä, että onko se kuitenkin, onks ne asioita josta sä tiedät

(3)

Mies no emmä sillä tavalla ainakaan, ainakaan koe, että multa mitään semmosta asiaa tai tietoo pantataan, jota mä välttämättä tarvisin, emmää niinkun, ei mulla semmosta tunnetta, mutta jos ajatellaan sitä haavoittuvuutta mistä tässä oli puhetta niin tota

Terapeutti 1 onko onks sulla kuva siitä et sä tiedät mistä puhutaan

Mies no tästä joo, no tästä tästähän me on tästäkin asiasta on monta kertaa keskusteltu, että et tuota että ymmärräkö mä et mistä puhutaan ja ja

Terapeutti 1 mitä sä luulet ymmärräks sä,

Mies kyllä joo, kyllä joskus voi olla vaikeeta ymmärtää että mistä niinkun oikeen lopultakin on kysymys, että et tota tai ainakin siis näin täytyy sanoo et ehkä mä ajattelen niitä asioita enempi niinkun kuitenkin käytännön, jotenki käytännön tasolla, tai eikö mul oo sitten oikeen niinku sanoja tai mä en niinku ehkä osaa niinkun sillä tavalla keskustella niistä asioista sillä tasolla ku niistä ehkä pitäs puhua jotenki, tuntuu siltä että niihi ei löydy, niinkun ei mulle löydy mult ei löydy niinku semmosta sanottavaa

Kun vaimo on selväsanaisesti ilmoittanut epäluottamuksensa siihen, että miehensä voisi, tai edes haluaisi ymmärtää tai olla tukena hänelle, kääntyy terapeutti miehen puoleen. Tässä kohtaa istuntoa rakentuu heidän välilleen kahdenkeskinen keskustelu, jossa myös seurataan kysymys-vastausformaattia. Terapeutti kysyy, viitaten edellä käytyyn keskusteluun vaimon kanssa ja ilmeisesti hänen mainitsemaan "hirveään nuoruuteen", ovatko "ne asioita, josta sä tiedät".

Mies vastaa, ettei hän koe että "mitään semmosta asiaa tai tietoo pantataan" jota hän "välttämättä tarvisi" ja olisi siirtymässä puhumaan vaimon haavoittuvuudesta, kun terapeutti keskeyttää kysymällä uudestaan onko hänellä "kuvaa siitä, että hän tietää mistä puhutaan". Tähän mies vastaa sanomalla, että on "monta kertaa keskusteltu" siitä ymmärtääkö hän mistä puhutaan. Ilmeisesti hän tällä viittaa vaimon sanomisiin.

Seuraavalla kysymyksellä terapeutti tavoittelee miehen omaa käsitystä ymmärtämisestä tai ymmärtämättömyydestä – ”mitä sä luulet ymmärräks sä”. Muotoilu ”mitä sä luulet” kohdistaa kysymyksen miehen subjektiiviseen käsitykseen, ei siihen onko hänellä vai eikö hänellä ole ymmärrystä. Vastauksessaan mies yhtäältä kuvaa vaikeutta ”ymmärtää ... mistä ... lopultakin on kysymys” ja omaa tapaansa ajatella asioita ”käytännön tasolla” ja toisaalta vaikeuttaan ”keskustella niistä asioista sillä tasolla ku niistä ehkä pitäis puhua”. Hän kuvaa ongelmaa eräänlaisena taidon puutteena – ”mult ei löydy niinku semmosta sanottavaa”.

Ote 4: *Eikö halua vai eikö osaa?*

Terapeutti 1 mistä sä sen tiedät

(3)

Mies se on ihan ihan totinen semmonen tunne, että mä en mä en tiedä mitä mun pitäis nyt mitä mä voisin sanoa, että että

Terapeutti 1 mitä sä haluaisit sanoa

Mies niin, vaikka mä haluaisin sanoa, ni mä en oikeen tiedä et mitä mitä mä mitä mitä,

Terapeutti 1 no mitä mitä sä haluaisit sanoa

(4)

Mies jos nyt ajatellaan, että tää niinku se tilanne ajautuu johonki semmoseen, niin siihen tilanteeseen jotain liittyvää, semmosta että noku se on, tuntuu et todella vaikee niinkun löytää

Terapeutti 1 niin

Mies löytää sanoja just siihen niihin, emmä nyt osaa yksilöidä et mitä se

Terapeutti 1 vois olla

Mies mut et tuota, että seki vähä mikä sitten mahdollisesti on, vois olla, ni sitten se se niinkun se, jotenki se tilanne kärjistyy semmoseks että sitten niinkun ei enää ehkä, tuntuu että sitte ei niinkun enää välttämättä, sit jo on niin ärtynytkin että sekin jo vaikuttaa sitten siihen asiaan

Terapeutti 1 mutku sä varmaan mielessäs mietit, että miten ois voinu mennä

Terapeutin kysymys ”mistä sä sen tiedät” haastaa miestä pohtimaan, onko kysymys taidon puutteesta vai jostakin muusta. Pienen, kolmen sekunnin tauon jälkeen hän vakuuttaa että ”se on ihan ... totinen ... tunne että mä en ... tiedä mitä mun pitäis nyt, mitä mä voisin sanoa”. Vaikeus tulee näin määritellyksi osaamisen, ei haluamisen puutteeksi. Terapeutin seuraava kysymys – ”mitä sä haluaisit sanoa” – pyrkii korostamaan tätä eroa ja mahdollistamaan miehen mahdollisen ja vaimon epäilyksen alaisen hyvän tahdon ilmaisun tässä ja nyt istunnossa.

Miehen vastauksen alku "vaikka mä haluaisin" ei varsinaisesti vahvista, joskaan ei kielläkään hyvän tahdon olemassaoloa, kun taas sen loppuosa "ni mä en oikeen tiedä (mitä sanoa)" vahvistaa osaamattomuutta. Terapeutti uudistaa yrityksensä houkutella esille jokin myönteistä tahtoa kuvaavan ilmaisun. Tästä seuraa miehen selonteko siitä, miten "se tilanne kärjistyy semmoseksi että sitten ... jo on niin ärtynytkin", mikä johtaa siihen, että "seki vähä mikä ... mahdollisesti ... vois olla" jää sanomatta. Terapeutti tuottaa tähän tulkinnan, jonka mukaan mies mielessään "varmaan" miettii "miten ois voinu mennä".

Ote 5: *Voiko niin vähästä säikähtää?*

Terapeutti 1 [terapeutti 2:lle] mitä sä halusit kysyä

Terapeutti 2 niin mulle vaan tuli mieleen, että et jostakinhan sun täytyy tietää että sä et oo sanonu niitä oikeita sanoja, että [vaimo] odottaa sulta jotakin muuta että

Mies no niinku se, että sä niinku se, totta kai, kun se sanoo että sano sano mitä sä siis niin

Vaimo mä voin kysyä, että mitä sää sanot tästä asiasta mitä mieltä sinä olet

Mies niin niin

Vaimo mää kysyn kyllä mielestäni ihan asiallisesti ja mul on kyllä

Terapeutti 1 voisiksä, jos mä sanoisin näin niinku mä nyt sanon, että niinku sä sen äsken sanoit, niin sun äänensävyssä on jotakin joka tekee ehkä vähän vaikeaksi sanoa, niin tunnistaksää semmosen asian

Vaimo joo kyllä mää sen voin varmaan tunnistankin, mutta et eihän nyt niin vähästä voi säikähtää

Terapeutti 1 ei niin just niin, ei sun maailmassa just joo ei sun maailmassa

Vaimo ei ei mun maailmassa nii

Terapeutti 2 onks sun vaikee kuvitella, että joku vois ottaa niinku jotenki niin herkästi jotenkin niinkun, loukkaantua tai jotenki lähtee niinku ärsyyntymään niin herkästi, et hän ottais jostain semmosesta äänensävyistä jotenki itselleen niinku,

Vaimo no mä oon varmaan sitä ennen jo yrittänyt kyllä vähän ihan tavallisesti jutustella tästä asiasta, no kyllä nii

Naisterapeutti liittyy keskusteluun houkuttaen miestä muotoilemaan ymmärryksensä siitä, miten hän ei reagoi vaimonsa toivomalla tavalla - "jostakinhan sun täytyy tietää, että sä et oo sanonu niitä oikeita sanoja". Mies ei vastauksessaan kuitenkaan avaa omaa ajatustaan, vaan kuvaa tietämisen perustaksi vaimon reaktion, osoittaen puheensa osittain vaimolle - "se että sä niinku" - ja osittain terapeuteille - "kun se sanoo, että sano".

Vaimo ottaa vastausvuoron kuvaten oman puhetapansa "ihan asialliseksi", mikä on omiaan kyseenalaistamaan miehen oikeutuksen ärtymiseen ja keskustelusta vetäytymiseen.

Miesterapeutti kuitenkin haastaa vaimon selonteon huomauttamalla hänen äänensävyään edellisessä puheenvuorossaan. Vaimo myöntää voivansa tunnistaa sellaisen äänensävyn, mutta vähättelee sen merkitystä – ”eihän nyt niin vähästä voi säikähtää”. Terapeutti toteaa näin olevan ”sun maailmassa”, minkä vaimo vahvistaa toistamalla ”ei mun maailmassa nii”.

Naisterapeutti vielä vahvistaa puolisoiden kokemuseroja kysymällä vaimolta onko hänen vaikea kuvitella, että joku voisi niin herkästi loukkaantua tai ärsyyntyä toisen äänensävyä. Tähän vaimo vastaa toteamalla, että hän on ”varmaan sitä ennen jo yrittänyt kyllä vähän ihan tavallisesti jutustella”. Näin rakentuu puolisoiden välille molemminpuolinen syyttely rakentavan keskustelun epäonnistumisesta. Miesterapeutti jatkaa kahdenkeskistä keskustelua miehen kanssa.

#### Ote 6: Pääseekö puheen taakse?

Terapeutti 1 joo, se mitä mä olin tavallaan niinku sulta kysymässä oli se, kun niinku [vaimo] tossa äsken puhui siitä puolesta itessään, jossa hän on haavoittuva ja tarvitsevainen ja niin pois päin, niin tää hänen ehkä, jos nyt leikitellään sillä ajatuksella että hänellä on ehkä niinkun vaikea näyttää se silleen suoraan, vaan että kun hän näyttää sen sillee, niinku semmosella niinku semmonen ihminen näyttää joka ajattelee ettei hän saa kuitenkaan sitä mitä hän haluaa, tämmösellä niinkun näin että noh pidä tunkkis perkele tyyppinen niinku, tämmönen että ku et kuitenkaan anna sitä, niin tota tunnistat sää sen, et siis ooks sä niinkun tietonen siitä, et siellä takana on semmosta haavoittuvuutta, onks tää niinku sulle uus ajatus vai ootsä tienny sen ja miten se ajatus mihin se liittyy

Mies no kyl se siinä tilanteessa niin ni tuota tietysti

(5)

Mies kyllä se monta kertaa se, jos se niinku semmosessa tilanteessa on, se tulee sillä tavalla se asia, niin kyl se on niinku vaikee tietysti jos jos nyt ajattelis et olis niinkun

(4)

Mies en tiedä minkälainen, mut se niinku minulle henkilökohtasesti on vaikee niinku tuota siitä tavallaan mennä sen niinku sen puheen, tai mitä sieltä tulee, ni sen niinkun taakse ajattelemaan, ku siinä on se on kuitenkin niin jo sitten tilanne on niinkun jotenkin tulehtunu sillä tavalla, et tuota siinä on ite sillä tavalla niinkun liemessä tai mukana. että tietysti olis hirveen fiksu ja ylevää että niinku näkis sen asian taakse vois niinku tavallaan nähdä sen taakse, mutta kyllä mun täytyy sanoa että kyllä mä oon niin alkeellinen, että ehkä mä oon vaan provosoitunu siitä tilanteesta ja nään sen tässä ja nyt ja se on tässä se tilanne

(5)

Mies            vaikka sitä vois niinku selvänä, niin sanottuna selvänä hetkenä, ajatella jälkeen päin tai ennemmin tai jotain muuta, jos sitä niinku nyt näin analysoi ni vois ajatella juuri näin niinku sanoit, että se pitäis ottaa toisella tavalla, mut jotenki se tilanne on sitten niin semmonen hermostuttava et tota ainakin mulla tuntuu ettei semmoselle ajatukselle sitten oo sijaa

Miesterapeutti rakentaa puheenvuorossaan monipolvisen formulaation. Hän palauttaa keskustelun vaimon kuvaukseen haavoittuvasta ja tarvitsevasta puolestaan. Hän muotoilee varovaisesti – ”jos nyt leikitellään sillä ajatuksella” – vaimon odotusarvon kuitenkin olevan, että hän ei saa vastakaikua tälle tarpeelleen ja siksi jo lähtökohtaisesti näyttää sen ”sillee ... niinku semmonen ihminen näyttää, joka ajattelee, ettei hän saa kuitenkaan sitä mitä hän haluaa”. Muotoilunsa tunnepitoisuutta terapeutti vahvistaa viittauksella melko yleisesti tunnettuun vitsiin – ”pidä tunkkis perkele”. Puheenvuoro tiivistyy miehelle osoitettuun kysymykseen, onko hän ”tietonen siitä et siellä takana on semmosta haavoittuvuutta”.

Miehen vastausvuoro rakentuu poikkeuksellisen pitkäksi, sisältäen useampia useamman sekunnin taukoja, joiden aikana kukaan muu ei ota vuoroa itselleen. Puheenvuoro ei kiellä terapeutin rakentamaa kuvaa vaimon, miehen hankalana kokeman, ilmaisun takana olevasta haavoittuvuudesta, se mahdollisesti jopa viittaa sen paikkansapitävyyteen – ”niin ni tuota tietysti”. Vuoron ytimenä on miehen esille tuoma henkilökohtainen vaikeus ”mennä sen ... puheen tai mitä sieltä tulee ... taakse ajattelemaan”. Tässä muotoilussa – ”siinä on ite sillä tavalla niinkun liemessä tai mukana” – korostuu uudella tavalla rakentavan keskustelun epäonnistumisen vastavuoroisuus ja puhujan oma osuus siinä.

Pitkässä vastausvuorossaan mies asettaa vastakkain sen, mikä ”olis hirveen fiksum ja ylevää että niinku näkis sen asian taakse”, ja sen, että ”mä oon niin alkeellinen, että ehkä mä oon vaan provosoitunu siitä tilanteesta ja nään sen tässä ja nyt”. Kuitenkin ”selvänä hetkenä ... jälkeen päin tai ennemmin ... vois ajatella juuri näin, niinku sanoit”.

## Pohdinta

Tämän artikkelin aineistonäytteessä keskusteluformaatti oli kauttaaltaan pääosin yhden terapeutin ja yhden asiakkaan välistä kahdenkeskistä vuoronvaihtoa. Olen toisaalla (Wahlström 2010) kuvannut tästä samasta asiakastapauksesta tilanteen, jossa terapeutit siirtyivät keskinäiseen niin sanottuun reflektiiviseen keskusteluun. Vaikka nyt näytetyissä keskusteluotteissa ei ole mukana tällaista, ehkä spesifisti perhe- ja pariterapialle ominaista keskustelumuotoa, voidaan kuitenkin tästäkin aineistosta tunnistaa erityisiä, yksilöterapiasta poikkeavia piirteitä.

Aineisto-otteet 1 ja 2 muistuttavat päällisin puolin hyvinkin yksilöpsykoterapian toimintasekvenssejä. Terapeutti kysyy kysymyksiä houkutusta asiakasta tuottamaan kuvauksia ja selontekoja. Kuten psykoterapiassa yleisesti, kohdistuivat terapeutin vastaanottavat vuorot

- tässä useimmin täydentävien ja tarkentavien kysymysten muodossa - asiakkaan kuvaukseen ja kokemukseen omasta toiminnastaan ja näiden takana oleviin mielikuviiin itsestä ja muista. Psykoterapeuttisen projektin kohteena eli referenttinä oli vaimon kokemus itsestään ja asemastaan parisuhteen vuorovaikutuksessa. Tunteissa siirryttiin ahdistuksesta ja syyllisyydestä kohti haavoittuneisuuden tunnetta. Suhteissa kosketeltiin sitä, mitä voi ja mitä ei voi näyttää itsestä aviomiehelle, ja miten tämä muokkaa suhdekuvion vastavuoroisuutta.

Olellainen ero yksilöterapiaan tulee kuitenkin ilmi siirryttäessä aineisto-otteeseen 3. Kun nähdään terapeutin tässä kohdassa siirtyvän keskusteluun miehen kanssa, käy ilmeiseksi, että vaimon subjektiivisen kokemuksen ja itsemäärittelyjen tutkimisen tavoitteena ei ollut yksilöterapian tapaan ainoastaan vaimon itsehavainnoinnin (Leiman 2012) edistäminen, vaan pariterapiakontekstissa sen tavoitteena oli myös tarjota aviomiehelle mahdollisuus havainnoida vaimonsa tapaa mieltää itseään, häntä ja heidän keskinäistä vuorovaikutustaan.

Aineisto-otteissa 3 ja 4 terapeutin työn fokus siirtyi vaimon näkökulmasta miehen parin ja erityisesti vaimon tilannetta koskevan ymmärryksen tutkimiseen. Tämä voidaan nähdä esimerkkinä psykoterapeuttisten projektien eräänlaisesta kerrostumisesta pariterapiassa. Aineisto-otteissa 1 ja 2 nähtiin, miten vaimon asema muuttui "pahansuisesta akasta" "haavoittuvaksi ihmiseksi". Aineisto-otteissa 3 ja 4 tämän päälle tai ympäri rakentui toinen psykoterapeuttinen projekti. Sen kohteena oli, voiko aviomies tunnistaa vaimonsa haavoittuvuuden ja voiko hän löytää tapoja olla suhteessa siihen. Kuten aineistosta näkee, tämä ei ollut helppoa. Vaikeus tuli kuitenkin määritellyksi miehen kokemuksessa eri tavalla kuin vaimon tulkinnessa - ei haluttomuutena vaan osaamattomuutena.

Aineisto-otteissa 5 ja 6 keskustelussa kehkeytyi kolmannen kerroksen psykoterapeuttinen projekti. Kohteeksi tuli nyt se, onko aviopuolisoiden mahdollista tavoittaa hankalien vuorovaikutusasetelmiensa vastavuoroisuutta. Diskurssianalyttisesti katsottuna voi sanoa tässä käytäneen eräänlaista diskursiivista kaupankäyntiä koskien miehen kommunikaatiotavalle annettavia merkityksiä. Vaimon merkityksenannossa miehen puhumattomuus oli merkki haluttomuudesta, kun taas miehen merkityksenannossa osaamattomuudesta antautua vastavuoroiseen kanssakäymiseen. Positioiden kannalta näillä eri merkityksillä on merkittäviä seuraamuksia. Haluttomana mies tulee asemoiduksi pahantahtoiseksi, osaamattomana avuttomaksi. Parisuhteen moraalisen järjestyksen (Kurri & Wahlström 2021) kannalta tästä seuraa eri vastauksia siihen, kenellä on vastuu mistä, tai oikeus mihin, ketä voi syyttää, ketä pitäisi oikeuttaa.

Narratiivisen analyysin näkökulmasta aineistosta voi kysyä kahta asiaa - miten itse keskustelussa käytettiin tarinanmuotoisia jäsennyksiä merkitysten ja positiointien tuottamisessa, ja millaisten itseä koskevien minäkertomusten saattaisi nähdä (tai aavistaa) resursoivan osallistujia keskustelun merkitystyössä. Tällä tarkoitetaan sitä, miten osallistujien itseä



koskevat niin sanotut minäkertomukset heijastuvat heidän tulkintoihinsa esille tulevista asioista.

Tämän artikkelin aineistonäytteessä ei ollut näkyvissä konkreettisia pienoistarinoita, joilla keskustelijat olisivat pohjustaneet kannanottojaan. Kuvaukset pariskunnan kanssakäymisestä liikkuivat yleistetyllä tasolla, mikä oli omiaan vahvistamaan vaikutelmaa sen kuvioiden liikkumattomuudesta ja jäähmydestä. Pikanttina yksityiskohtaisena esimerkkinä tarinallisuudesta oli terapeutin viittaus vitsiin tunkkia tarvitsevasta miehestä, joka nähtävästi kuului osallistujien yhteisesti jaettuun tarinavarantoon.

Tärkeänä välähdyksenä osallistujien minäkertomusten läsnäolosta ikään kuin keskustelun kulisseissa oli vaimon maininta otteessa 2 siitä, miten hän on selvinnyt hirveästä nuoruudesta. Hän teki kuitenkin selväksi, ettei hän halunnut tuoda tätä kertomusta ajankohtaisen keskustelun näyttämölle. Vähemmän eksplisiittisenä viittauksena itseä koskevaan narratiiviin voisi ehkä pitää miehen mainintaa otteessa 6 itsestään alkeellisena, tosin tämä saattoi olla myös ikään kuin ironinen lainaus vaimon oletetusta kertomuksesta hänestä. Miesterapeutin kysymystä otteessa 2 siitä, mitä puolta itsestään vaimo ei helposti näytä, voidaan nähdä resursoituvan yleisestä ihmisten toimintaa koskevasta narratiivista (ihmisillä on yleensä puolia, joita eivät näytä muille), samoin kuin naisterapeutin toteamus otteessa 5 siitä, että mies ikään kuin jollakin tasolla tietää sen, minkä hän ei pysty muotoilemaan sanoiksi (itseä koskeva tieto on ihmisillä yleensä olemassa monen tasoisena).

## Lopuksi

Olen tässä artikkelissa halunnut antaa näytteen siitä, miten diskursiivisesti orientoitunut laadullinen prosessitutkimus voi käsitellä pariterapia-aineistoja. Lähtökohtana on ollut erään luonnollisen terapiaprosessin videotallenteet ja niistä tehdyt litteroinnit. Tässä artikkelissa olen esittänyt litteroinnit lukijaystävällisellä tavalla ilman ei-sanallisia vuorovaikutusilmiöitä (kuten taukoja, päällekkäispuhumista, intonaatioiden ja puheen sävelkulkujen muutoksia) kuvaavia erikoismerkkejä. Koen, että kun kiinnostuksen kohteena ovat erityisesti merkityksenannot ja asemoitumiset keskustelussa, on tämä litteroinnin taso riittävä analyysin lähtökohtana.

Artikkelin tekstissä olen näyttänyt tässä muodossa litteroidun näytteen perusaineistosta sellaisenaan ja sen jälkeen oma tapani sen kuvailevaan lähilukemiseen. Tämän jälkeen olen käyttämällä kolmen puhekielen analyysimenetelmän käsitteistöä pyrkinyt sanomaan jotakin siitä, mitä tämä aineisto voi kertoa pariterapiasta sosiaalisena käytäntönä. Kolmen näkökulman käyttö – toki tässä varsin tiivistetysti – on poikkeuksellista. Yleensä vastaavanlaiset tutkimukset ankkuroituvat vain yhteen metodologiseen lähtökohtaan.

Pluralistinen metodinen ote voisi kuitenkin tuoda kiinnostavia uusia näkökulmia terapiaprosessien tutkimiseen.

Tuloksen luotettavuuden arviointia voi lähestyä ensiksi kysymällä onko esitetty terapia-tapaus edustava pariterapian kannalta. Seuraavaksi voidaan kysyä ovatko analyysissä esitetyt päätelmät uskottavia näytetyn aineiston valossa. Kolmanneksi voidaan kysyä ovatko tästä tutkimustapauksesta ja aineistosta tehdyt päätelmät siirrettävissä vastaavan-laisten prosessien tarkasteluun. En nyt lähde tätä pohdintaa tekemään, vaan jätän sen kiinnostuneen lukijan askareeksi. Loppujen lopuksi lienee kysymys siitä, voiko tällainen terapiatapahtumien yksityiskohtainen tarkastelu tuoda näkyväksi jotakin hyödyllistä pariterapian tekemisen vaikeuksista ja mahdollisuuksista. Toivon näin olevan.

## Lähteet

- Holma, J. (1999) *The search for a narrative: Investigating acute psychosis and the need-adapted treatment model from the narrative viewpoint*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Hänninen, V. (2004). A model of narrative circulation. *Narrative Inquiry*, 14(1), 69–85.
- Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (1993). *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, A., Suoninen, E. & Wahlström, J. (2000). Miten tavoittaa auttamistyön ydintä? Teoksessa A. Jokinen & E. Suoninen (toim.) *Auttamistyö keskusteluna. Tutkimuksia sosiaali- ja terapiatyön arjesta*, 15-33. Tampere: Vastapaino.
- Kurri, K., & Wahlström, J. (2021). Moraalinen järjestys ja toimijuuspositiot psykoterapia-keskusteluissa. *Psykologia*, 56(1), 67–84.
- Leiman, M. (2012). Psykoterapioiden yhteinen perusprosessi. Teoksessa P. Lahti-Nuutila & S. Eronen (toim.) *Mikä psykoterapiassa auttaa? Integriivisen lähestymistavan perusteita*, 71–90. Helsinki: Edita.
- Peräkylä, A. (2019). Conversation analysis and psychotherapy: Identifying transformative sequences. *Research on Language and Social Interaction*, 52, 257–280.
- Peräkylä, A., Antaki, C., Vehviläinen, S. & Leudar, I. (toim.) (2008). *Conversation analysis and psychotherapy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Selvini-Palazzoli, M., Boscolo, L., Cecchin, G. & Prata, G. (1980). Hypothesizing-circularity-neutrality: three guidelines for the conductor of the session. *Family Process*, 19, 3–12.

- Toivonen, H., Wahlström, J., & Kurri, K. (2020). Constructions of nonagency in the clients' initial problem formulations at the outset of psychotherapy. *Journal of Contemporary Psychotherapy*, 50, 77–86.
- Wahlström, J. (2006). The narrative metaphor and the quest for integration in psychotherapy. Teoksessa E. O'Leary & M. Murphy (toim.) *New Approaches to Integration in Psychotherapy*, 38–49. London: Routledge.
- Wahlström, J. (2018). Discourse in psychotherapy: Using words to create therapeutic practice. Teoksessa O. Smoliak, & T. Strong (toim.), *Therapy as Discourse: Practice and Research*, 19–44. Cham: Palgrave Macmillan.
- Wahlström, J. (2010). Syytös ja vastasytös pariterapiakeskustelussa - asiakkuusmäärittelyjä ja yhteistyön rakentamista. *Perheterapia*, 2, 14–23.
- Wahlström, J. & Seilonen, M.-L. (2016). Displaying agency problems at the outset of psychotherapy. *European Journal of Psychotherapy & Counselling*, 18, 333–348.